

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертация на тема ”Методически проблеми в дизайн-проектирането на достъпна урбанизирана обществена среда”

на Силвия Стефанова Сълкова

от доц. д.изк. Незабравка Иванова

Дисертационният труд е в обем 248 страници текст, библиография на използваната литература на български и латиница. Приложения 1 – номенклатура на изделията за достъпна урбанизирана среда: приложения 2 – табличен вид на класификацията на дейностите в обществената среда: приложения – 3 формуляри за оценка на проект или части от проект от гледна точка на достъпността

Дисертацията е структурирана във взаимосвързани увод, четири глави, заключение и приложения. Авторката е възприела методичният принцип да се движи според начина на проучване т.е. от общата методическа постановка към частичните експерименти и изследвания.

В Увода се обосновава актуалността на проблема за достъпността на урбанизираната обществена среда като се анализира възприетия подход да се третира достъпността само и предимно за хора с увреждания и нуждаещи се от помощ при предвижването в градската среда. По този начин се ощетяват многобройни граждани, за които достъпността е начин за ефективно ползване на градската среда не само като предвижване, но и като място за отдих, за социални контакти, за информираност, за ”преживяване” т.е. обмен на мисли, идеи, възгледи. Обяснено е въвеждането на понятия, използвани в дисертацията като например ”градска среда”, ”урбанизация”, ”урбанизирана градска среда” и пр. като се проследява тяхната еволюция в синхрон с развитието на човешкото общество.

Предметът на изследването е урбанизираната обществена среда в аспект на достъпността, определено е понятието ”достъпност” (с.10)

Обект на дисертацията е проектирането на елементи на достъпна урбанизирана обществена среда: градско обзавеждане,

промишлени изделия за архитектурно приложение, информационни системи, както и връзките между тези елементи.

Целта на дисертацията е прецизно определена, а именно да се формулират, анализират и изследват методическите проблеми, съставлящи дизайн-проектирането на достъпна урбанизирана обществена среда и същевременно – да се предложи модел и свързаната с него методика за проектиране.

За постигане на целта са формулирани и няколко задачи като например: да се изследват етапите на дизайнерското проектиране на достъпна урбанизирана градска среда, да се проследи тяхното развитие във времето, да се анализират световните практики като се акцентува състоянието на проблема у нас: да се анализират и класифицират проблемите, свързани с достъпността на урбанизираната градска среда. Посочени са и още задачи, в това число: събиране на материали, илюстриращи практиките в други страни и у нас: анализ на законовите текстове. Предвидени са лични срещи и интервю с представители на администрацията, ангажирани с проблема и др.

Интерес представляват методите, използвани в дисертацията. Те са групирани по следния начин: методи на изследване: анализ и синтез, изследване на законодателните текстове, верификация на изводите: емперико-теоретични методи: допитване на общественото мнение, изследване на частен случай е др. Използват се методи на декомпозиция, композиция, деконструкция. И група методи, обединени под наименованието – емпирични, в това число наблюдения, интервю и като метод на изследване е проведен експеримент в гр. Балчик. Изполвани са също така логически и статистически методи. Методическият апарат е разработен прецизно и възможно най-пълно, с което се цели максимална достоверност на получените резултати.

Глава 1-ва “Урбанизирана обществена среда има няколко раздела. Започва се с исторически преглед (възникване и развитие на градовете), след това са понятията – тяхното определение и развитие като например “градска среда” “урбанизирана обществена среда” (с.21) и ролята на дизайнера на градска среда. Проследени са понятията “дизайн” и “дизайнери” – тяхната еволюция. Обяснява се смисъла и съдържанието на понятието “дизайн за градската среда”, като процес на проектиране на елементи и взаимодействия в предметно-пространствената среда, които да удовлетворяват

ергономичните и естетически изисквания към средата, с оглед нейната идентичност, достъпност и устойчивост.

В “Морфология на градската среда” са обособени различните видове модели на структурата на градската среда: 1) мрежови или т.нар. “хиподамов”: 2) зонален (градът, неговата структура е като концентрични кръгове, с които се родее 3) секторен: 4) многоядрен модел – с няколко центъра: 5) модел на неравномерните петна. Разгледани са структурните елементи на градската среда. На функциите на урбанизираната градска среда е отделено подобаващо се място. Изтъква се структурно-символната функция на градската среда, която представлява основен и особено важен елемент на дизайнерска дейност, равнопоставен с облика на обзавеждането и характера на изделията (с.41 – с.46)

Представен е по-обстойно системния подход при проектиране на градската среда (с.47). Авторката дискутира възгледите, че системният подход е статичен, което води до проектирането на статични зони за достъпност, което означава също така тези зони да се третираят като самостоятелни. Авторката изтъква своята концепция, която е в унисън със световната практика – особено в светлината на европейските документи, където се подчертава, че достъпността е елемент на устойчивия урбанизъм. Така се гарантира и достъпността на средата. Във тази връзка е обоснован и интердисциплинарния подход при проектиране на градската среда.

В тази глава особено ценен е авторовият модел на мрежите, но преди това са включени естетическите аспекти. Разгледани са трансформациите в градската среда, следващи промените в обществото. Включени са също така кампанийните аспекти като например реклама, ПР акции, чествания, празненства и др.

Авторският модел на мрежа включва по-обстойно третиране на: предвижване: общуване: визуално-пространствени връзки: реклама: търговска дейност: културни и исторически ценности: рекреация. В изводите се подчертава, че достъпността е автономна система в модела на мрежите и следва да се третира интердисциплинарно.

Глава 2-ра третира достъпността на обществената среда. Повествованието започва с отношението на обществото към уврежданията – от античността до днес На сегашното състояние на проблема е отделено особено внимание (с.93) Достъпността е

измерима в персители. Представени са различни подходи за определяне на уврежданията като например медицинския. Този подход борава със стереотипи. Авторката подчертава, че медицинският подход сам по себе си не може да определи достъпността на обществената среда, както и нормите за проектиране. По-сполучлив е социалният подход, където принцип е пълноценния живот на всички, ползващи градската среда. Цитирани са автори като например Голдсмит, Лоутън, които подчертават необходимостта от справяне със средата Съвременната концепция за достъпност гравитира върху био-социалния подход Тук именно се въвежда понятието “универсален дизайн” (Роналд Мейс, Селуин, Голдсмит и др.) Основен принци на съвременния универсален дизайн е равноправното ползване на средата, което обаче предполага субективност на оценката. Оценъчни критерии като например гъвкавост на употребата, лесно интуитивно ползване, достъпна информация и толерантност към грешките, неголеми физически усилия , подходящи размери и пространство за ползване – са свързани още с проучването, с разработката и оценката на проектирането. Това са критерии за достъпност на средата (с.111), но преди всичко – са начин на мислене на дизайнера.

Авторката разглежда документите, които регламентират достъпността на средата у нас, както и международното законодателство. Приведени са примери за достъпност(с.120 –с.122) “куб на универсалния дизайн”, “пирамида на Голдсмит” Приведени са класификация на хора с понижен мобилност (7 групи) и бариери пред достъпността. Класификациите на праговете пред затруднения при преодоляване на стъпала и прагове: височина и размери в нивата: зрителни – височина на табели, светлинна информация, слухови, транспортни, функционални – зони за отдих, тоалетни и пр.) Интерес представляват когнитивните бариери в това число – различни културни особености при разчитане на схеми, табели, пиктограми и пр. Основен принцип при определяне на затрудненията и бариерите е принципът на разглеждане на дейностите, което е основен дизайнерски подход при решаване на формообразуването.

Глава 3-та съдържа методика на проектирането. Авторката определя принципна методиката, което ”представлява процес естествено възникнал или проектирана последователност от операции или събития, които водят до желания краен продукт” (с.139) А метод е инструмент на дизайна или начин по който протича процесът или как се случва, кога става това и в какъв ред. Авторката прецизира

понятията като метод, методка на процеса. Представен е дизайн модел и етапи на дизайн-процеса, като начален етап е дефиниране на проблема, след това следва неговото структуриране, което предполага прилагането на аналитични методи. Анализирани са различни методи в решаването на проблемите. Например такъв е метода на Джоунс, който набляга на схема за оценка на собствения проект.

От особена важност е разчленяването на процеса на проектиране, което се състои в следващите етапи: 1. дивергенция (изследване на възможностите и ограниченията на заварената ситуация) : 2. трансформация (предефиниране на характерните за дизайна решения): 3. конвергенция (създаване на прототип) 4. устойчивост: 5. артикулация (визуална връзка между частите и цялото).

Авторката обръща внимание на моделите на процеса на проектиране: описателни (с.148): нормативни (предписателни). Базовата структура е следваната анализ (изисквания към дизайна: синтез (възможни решения) и оценка (оценяване точността на изискванията на производство и пласмент).

Друг метод е радикалният, въведен от Марс 1984 г. При него се набляга върху синтеза т.е. на възможните решения.

В дисертацията са формулирани етапите на процеса на проектиране. Основни са четири фази: 1. асимилация (прави се съпоставка с продуктивния дизайн. Освен това се набляга върху изследването на ситуациите – зони, визуални връзки, културно наследство (с.152): фаза 2 (прави се генерално изследване и се създава идейния проект; фаза 3, разработка на работен проект и фаза 4; комуникация с поръчителя – обикновено това е общината на града.

Разгледани са редица методи на проектиране. При Джоунс е важен избора на стратегии и методи на дизайн-проектирането. Стратегически е избора на линеяна или разклонена, при което понякога се разработват паралелни етапи. Набляга се на т. нар. случаен метод, който предполага голям практически опит в дизайн-проектирането.

Рационалните методи (с.157) наблягат на анализа на функциите. От значение са, твърди авторката, креативните методи между които мозъчна атака и синектика.

От особено значение са методите на постмодерния дизайн, между които е метода на случайните числа: систематичен случай и синектика. Тези методи авторката не разглежда подробно като се аргументира, че те са добре разработени при продуктивния дизайн

По подробно са представени аналитичните методи (с.160), където се набляга на мулти дисциплинарната оптимизация: аналитични методи, където е от особена важност обратната връзка: бихевиористични методи, наблягащи на доброволното участие на “потребителите”

Разработена е концепцията на авторския модел (с.169- с.216) за проектиране на достъпна урбанизирана обществена среда, който заслужава специално внимание, поради неговия новаторски характер. Набляга се върху теоретико-методическите постановки, част от които могат да се ситуират в предходната част Авторският модел е разработен в глава 4-та. Представени са методики за проектиране на достъпна урбанизирана обществена среда, модел на процеса и набор от методи, които съпътстват процеса на проектиране.

Анализирани са настоящите практики на проектиране на достъпна обществена среда, които се базират главно върху архитектурните дадености и медицинските нормативи за увреждания. Тези “бариири” са превъзможни в авторския модел за проектиране на достъпна обществена среда. Авторката дефинира няколко етапа на процеса на дизайнерско проектиране. Етап 1: включва определянето на обхвата и параметрите на проекта и дефинирането на проблема. Етап 2: се отнася до проучването, синтеза, изводите. На този етап се извършва генерирането на идеи, концепции. В резултат е идейния проект. Етап 3: се отнася до работния проект. Подробно са описани отделните елементи на проектирането и съобразяването със стандартите. Изготвят се скици, чертежи, презентации, триизмерни визуализации. Етап 4: се отнася до оценката на проекта. Сравнява се работната фаза с идейния проект. Настъпват изменения и корекции, Възможно е връщане на етап 2. Етап 5: разработва т. нар. “обратна връзка”. Подчертава се преминаването към опитен образец, евентуално пробна серия от изделия съгласно установените стандарти за внедряване.

Етап 5 “разработва” апробацията на модела, който авторката предлага в два варианта. При творческото търсене е проведен експеримент с помоща на който се изпробва проектираната методика. Проведен е експеримент в град Балчик с участието на студенти от НХА. Проведеният експеримент дава възможност за информиране на обществеността, но най-вече - информира за преимуществата и възможностите на проектираната достъпност на обществената среда.

В Заключението е отчетен мултидисциплинарния характер на проектирането на достъпна урбанизирана градска среда и произтичащите от това изследователски задачи и особено – на комплексния характер на проектантския процес. Подчертано е вече доказаното място и роля на дизайнера в комплексното проектиране. Описани са дейностите в методиката на проектиране етапите и обектите от гледище на дизайна и дизайнера.

Приносите са структурирани в три групи:

Към научните приноси е причислена авторската методика за проектиране на достъпна урбанизирана обществена среда. Разработен е модел на дизайнерски процес. Посочена е нова дефиниция на мястото на достъпността в концепциите за градски дизайн. Точно са определени дизайнерските проблеми и зони на дизайнерска дейност в изследването и проектирането. Предложени са и нови методи за дизайн проектиране.

Към научно-приложните примери авторката с право отбелязва разработената номенклатура на изделията в гравската среда осигуряваща нейната достъпност. Класифицирани са бариерите пред достъпността в урбанизираната градска среда. Посочени са уязвимите групи потребители и мерките за преодоляване на тези бариери.

Посочени са и приложни приноси, които се отнасят до разработения формуляр за оценка на достъпността. Този формуляр може да бъде използван във всички етапи на проучване и проектиране, но особено подходящ е за оценка на идеен проект. Разработени са схематизирани кодирани илюстрации за бърз достъп до станратите за проектиране на достъпна обществена урбанизирана градска среда. Тези стандарти се отнасят до антропометричните и ергономични стандарти и нормативи, изискващи се при проектирането.

Интерес представляват разгледаните в дисертацията проблеми, както и получените резултати, които могат да се ползват в процеса на обучение на дизайнери в НХА.

Дисертацията има подчертано новаторски характер. Обоснован е нов поглед върху достъпността на урбанизираната градска среда и особено ролята и мястото на дизайн проектирането и на дизайнера.

Въз основа на дисертационния труд убедено предлагам на членовете на Научното жури да присъдят образователната и научна степен “ДОКТОР” на Силвия Стефанова Силкова.

Рецензент:

Доц. д.изк. Незабравка Иванова